

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Valtioneuvoston tulevaisuusselonteon 1. osa Jaettu ymmärrys työn murroksesta

Tulevaisuusvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston tulevaisuusselonteon 1. osa Jaettu ymmärrys työn murroksesta (VNS 6/2017 vp): Asia on saapunut sosiaali- ja terveysvaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava tulevaisuusvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- erityisasiantuntija Kaisa Oksanen, valtioneuvoston kanslia
- johtaja Liisa Hakala, sosiaali- ja terveysministeriö
- johtaja Kari Ilmonen, sosiaali- ja terveysministeriö
- yhteiskuntasuhteiden johtaja, professori Olli Kangas, Kansaneläkelaitos
- tutkimusprofessori Pasi Moisio, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- johtaja Mikko Kautto, Eläketurvakeskus
- johtaja Paula Laine, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra
- tutkija Julia Jousilahti, Demos Helsinki
- toimitusjohtaja Juha Leppänen, Demos Helsinki
- sosiaali- ja terveystalouden professori Juho Saari

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Hallituksen tulevaisuusselonteon teemana on työn murros ja suomalaisen työn tulevaisuus. Selonteossa etsitään vastauksia laajoihin työn tekemisen tulevaisuutta luotaaviin kysymyksiin, ja sen on tarkoitus tuottaa tietoa työn muutoksen merkityksestä ja siitä, miten Suomi voi menestyksekkäästi sopeutua muutokseen sekä tarttua sen tuomiin uusiin mahdollisuuksiin. Selonteon nyt käsiteltävässä ensimmäisessä osassa tarkastellaan sitä, miten työ muuttuu. Ensi vuonna eduskunnalle annettavan toisen osan tavoitteena on muodostaa näkemys ratkaisusta ja politiikkatoimista, joita tarvitaan, jotta Suomi ja suomalainen työ voivat hyvin ja menestyvät tulevaisuudessa. Sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää tärkeänä, että selonteossa kuvattuja muun muassa teknologian kehityksestä seuraavia muutoksia ja mahdollisia kehityssuuntia analysoidaan huolellisesti ja otetaan ne huomioon sosiaaliturvajärjestelmän uudistamista arvioitaessa.

Valiokunnan lausunto StVL 12/2017 vp

Selonteon mukaan työn murros on Suomen suurin haasten, ja sen takana todetaan olevan digitalisaation, väestörakenteen muutoksen, kaupungistumisen ja ilmastonmuutoksen kaltaisia megatrendejä. Automaation, robottien ja tekoälyn sekä jakamis- ja alustatalouden kehityksen todetaan muuttavan työvoimaa, työn sisältöä ja työnantaja-työntekijäsuhdetta. Selonteon mukaan kyse ei kuitenkaan ole nopeasta siirtymisestä yhdestä tavasta tehdä töitä johonkin toiseen vaan pitkään jatkuvasta muutoksesta. Viimeksi kuluneiden kolmen vuosikymmenen aikana palkkatyön muutos on ollut melko vähäistä, edelleen noin 80 % palkansaajamiehistä ja 70 % naisista on jatkuvissa ja kokoaikaisissa työsuhteissa. Toisaalta yrittäjien ja itsensä työllistävien määrä on samaan aikaan kasvanut ja työttömyysaste on huomattavasti noussut.

Toimeentulon muutosta käsittelevässä jaksossa kuvataan joitakin työmarkkinoiden ja toimeentulon polarisoitumisesta johtuvia mahdollisia kehityskulkuja. Selonteon mukaan tulevaisuudessa turvaverkkoja ei viritetä enää suhteellisen suoraviivaisen toimeentulojärjestelmän heikkojen kohtien varalle, vaan mitä erilaisimpien ja muuttuvien tilanteiden varalle. Järjestelmältä edellytetään selonteossa joko suurta joustavuutta (esim. sosiaaliturvatilit) tai suurta kattavuutta (esim. perustulo) tai molempia.

Valiokunta toteaa, että sosiaaliturvajärjestelmää on jo pitkään kehitetty vaiheittain yhteiskunnan muutosten myötä ja sosiaalipolitiikan tulevaisuutta on pohdittu erilaisissa tutkimus- ja politiikkahankkeissa. Parhaillaan meneillään olevassa perustulokokeilussa samoin kuin pian alkavassa osallistavan sosiaaliturvan kokeilussa sekä nuorten osallistumistulon mallintamishankkeessa esitään vastauksia myös työn murrokseen liittyviin kysymyksiin. Hallitus on myös päättänyt käynnistää selvityksen sosiaaliturvan kokonaisuudistuksesta, jolla tavoitellaan parempaa työllisyyttä ja toimeliaisuutta ja vähennetään ihmisten eriarvoisuutta sekä pyritään yhdistämään perusturva-etuuksia yhtenäisemmäksi kokonaisuudeksi. Valmistelussa otetaan huomioon muun muassa edellä mainittujen kokeilujen tulokset ja hyödynnetään kansallisen tulorekisterin tuomia mahdollisuuksia.

Valiokunta pitää tärkeänä, että toimeentuloturva uudistettaessa otetaan huomioon työn uudet organisoimistavat (esim. alustatalous ja jakamistalous) ja niihin liittyvien työnantajavastuiden määrittelyt siten, että järjestelmän rahoituspohja säilyy. Uudistuksissa on myös tarpeen huolehtia siitä, että sosiaaliturvajärjestelmä kannustaa työn tekemiseen ja että koulutuksen ja elinikäisen oppimisen mahdollisuudet toteutuvat yhdenvertaisesti työn muuttuessa.

Työn muutoksen on ennakoitu voivan lisätä taloudellista eriarvoisuutta, mikä vaikuttaa muun muassa väestön terveyteen, hyvinvointiin ja yhteiskuntarauhaan. Tämän vuoksi on tärkeää investoida inhimilliseen pääomaan elämän eri vaiheissa alkaen varhaislapsuudesta, jolloin syrjäytymisen kierre monesti jo alkaa. Selonteon toisen osan valmistelussa onkin valiokunnan käsityksen mukaan etsittävä ratkaisuja ja politiikkatoimia, joilla eriarvoisuuden kasvua voidaan ehkäistä. Lisäksi on aiheellista tarkastella varallisuuden keskittymistä ja omaisuuden merkitystä esimerkiksi ihmisten itsenäisen selviytymisen ja sosiaaliturvan kannalta. Tulonsiirtojen ohella on jatkossa tarkasteltava myös julkisten palvelujen roolia kotitalouksien toimeentulossa, syrjäytymisen vähentämisessä ja työn murrokseen sopeutumisessa.

Työelämästä syrjäytymisen ehkäisemiseksi työuran aikaista koulutusta tulee myös nopeasti päivittää vastaamaan työn muutokseen ja siihen, että yhä useampi joutuu vaihtamaan ammattia kes-

Valiokunnan lausunto StVL 12/2017 vp

ken työuran. Työttömäksi jääneen mahdollisuuksia osaamisen kehittämiseen tulee edelleen parantaa.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Sosiaali- ja terveysvaliokunta esittää,

että tulevaisuusvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 10.11.2017

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Tuula Haatainen sd
varapuheenjohtaja Hannakaisa Heikkinen kesk
jäsen Outi Alanko-Kahiluoto vihr
jäsen Arja Juvonen ps
jäsen Niilo Keränen kesk
jäsen Anneli Kiljunen sd
jäsen Ulla Parviainen kesk
jäsen Aino-Kaisa Pekonen vas
jäsen Pekka Puska kesk
jäsen Sari Raassina kok
jäsen Veronica Rehn-Kivi r
jäsen Vesa-Matti Saarakkala sin
jäsen Kristiina Salonen sd
jäsen Sari Sarkomaa kok
jäsen Martti Talja kesk

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Harri Sintonen